

Državljska vzgoja in etika

DRUŽBA PRIHODNOSTI

Metoda 3

Razred: 8	Predmet: Državljska vzgoja in etika
Tematski sklop	Družba prihodnosti ali za kakšno prihodnost gre
Tema / vsebina	Okoljski problemi, nastali zaradi nesmotrnega trošenja omejenih naravnih virov in preobremenjevanja ekosistema. Individualni in socialni problemi ter stiske sodobnega sveta.

UČNI NAČRT

Cilji	Spoznavajo soodvisnost, prepletenost vplivov (družbenih, ekonomskih, političnih ...) pri nastajanju problemov v okolju in družbi.
Pojmi	Okoljski problemi
Možne medpredmetne povezave	Zgodovina, geografija, biologija, okoljska vzgoja itd.
Dodatne informacije za učitelje	1. Učitelj naj bo pozoren na prenos znanja v konkretno vedênje v razredu – ni dovolj, da učenci vedó, kaj je dober oziroma slab argument, to morajo tudi uporabljati v pogovoru v razredu. 2. Učitelj naj dano gradivo poveže z vsakdanjimi izkušnjami učencev. 3. Učenci zanjo ovrednotiti pozitivne – negativne strani nekaterih razvojnih sprememb, opredeliti, ali so popravljive ali ne, na primeru (npr. odpadkov) razložiti prepletenost vzrokov (osebnih, ekonomskih, družbenih) za nastanek in zaostrovanje okoljskih problemov,
Dodatne informacije za učence	1. Pomen poslušanja sošolcev in ocene njihovih argumentov. 2. Povezava razgovora v šoli z vsakdanjimi izkušnjami.

DIDAKTIČNI MODELI

Ime	Lov na kite
Neposredni cilji	Prikazati situacijo, v kateri se zrealijo okoljski problemi, nastali zaradi trošenja omejenih naravnih virov in preobremenjevanja ekosistema.
Didaktična naloga	Učenci preberejo prispevek o lovu na kite in poskušajo o njem razmisliti. Učitelj primer uporabi za razpravo, v kateri bodo učenci poskušali doseči konsenz o trajnostnem izkoriščanju morskih virov, pravicah domorodcev do lastne kulture in razvoja.

Metodika-variante

Različica 1

Primer je izpeljava primera iz priročnika - Kompas: priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah: Lov na kite v plemenu Maka. V: Rui Gomes (koordinator), *Kompas: priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah*, str. 139-146. Ljubljana: DZS.

Učencem se predstavi zahteva, ki jo je pleme Maka naslovilo na IWC (International Whaling Commission), da bi jim znova dovolili lov na kite, kar pa je v nasprotju s prizadevanji naravovarstvenikov. Učencem razložite, da se tema nanaša tudi na primer pravice do okolja in do lastne kulture.

Udeležencem predstavite primer. (Glej dodatni material – kaj boste učencem predstavili lahko izbirate po lastni presoji)

Učenci naj izrazijo svoje mnenje o naslednjih trditvah. Preberite naslednje trditve:

"Običaje ljudi je treba spoštovati."

"Spoštovati moramo pravico ljudi, da svobodno izberejo, kaj bodo jedli; da so torej veganci, vegetarijanci ali mesojedci."

"Hrana, ki jo jemo, mora biti pridelana na okolju prijazen način."

"Reja živali ne sme vključevati krutih metod, kot so intenzivna pridelava mesa ali okrutni načini zakola."

"Kulturno izročilo je pomemben del naroda in ga moramo spoštovati."

"Kitov ne smemo loviti, niti zaradi razlogov, povezanih s kulturnim izročilom."

Soglašajo naj o naslednjih vprašanjih:

Ali naj bo lov na kite dovoljen?

Ali obstaja kakšen poseben razlog, da bi lov na kite lahko obravnavali kot del kulturne tradicije?

Če se lov dovoli, kakšni naj bodo kriteriji?

Kakšne vrste nadzor bo potreben?

Po predstavitvi učitelj razvije zaključno razpravo z evalvacijo.

Različica 2 (predlog Darinke Zebec)

Sugerira se delo po skupinah. Učenci se poljubno razdelijo v 4 skupine. Vsaka skupina predstavlja eno od organizacij, ki je ali za lov ali proti lovu. Razprava nato poteka po predloženem vzorcu, pri čemer učenci lahko izražajo strinjanje z eno ali drugo opcijo in ustrezno temu prestopajo med skupinami.

Načrt razprave z učenci:

Možen potek razprave.

1. Kaj je bila najzanimivejša stvar, ki so se je naučili?
 2. Kateri argumenti so bili najboljši — tisti, ki so bili čustveni, ali tisti, ki so izhajali iz logike in razuma?
 3. Ali je bilo težko razumeti razloge različnih strani? Kaj pa sprejeti te razloge kot utemeljene?
 4. Ali je v vsakdanjem življenju prav tako težko sprejemati običaje drugih ljudi, kadar izhajajo iz njihove kulturne tradicije, ki je drugačna od naše lastne? Kaj pa takrat, ko te običaje sami dojemamo kot krute, nelogične ali neetične?
 5. Kdaj postane trčenje dveh kulturnih tradicij problematično?
 6. Ali je težko odprto sprejemati drugačne kulturne običaje?
 7. Ali globalizacija nujno vodi k izgubi kulturnih tradicij? Ali je sprememba tradicije tudi že izguba?
 8. Ali naj kulturne spremembe pojmujejo kot pozitiven proces v spreminjajočem se svetu?
 9. Nasprotujoče si zahteve po uveljavljanju pravic se pogosto rešujejo na sodiščih. Ali menite, da je to pravičen način reševanja tovrstnih sporov?
 10. Kaj ima prednost: zahteva ljudi po hrani in preživetju ali zaščita okolja in ohranjanje rastlinskih in živalskih vrst?
- itd.

Drugo gradivo

- Justin, J. (2007). Družba prihodnosti. V: Justin Janez (ur.), *Državlјanska vzgoja in etika; učbenik za 8. razred*, str. 63-79. Ljubljana: i2.
- Kompas: priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah (2005); prevod in priredba Alenka Elena Begant. Ljubljana: DZS.
- High North Alliance, <http://www.highnorth.no/default.asp> (28.4.2008).

	<ul style="list-style-type: none"> - The Sea Shepherd International, http://www.seashepherd.org/ (28.4.2008). - International Whaling Commission, http://www.iwcoffice.org/ (28.4.2008). - Native Americans and the Environment, http://www.cnie.org/NAE/cases/makah/index.html (28.4.2008). - Greenpeace, http://www.greenpeace.org/international/ (28.4.2008).
Internetni / knjižni kotichek za učenje	<ul style="list-style-type: none"> - High North Alliance, http://www.highnorth.no/default.asp (28.4.2008). - The Sea Shepherd International, http://www.seashepherd.org/ (28.4.2008). - International Whaling Commission, http://www.iwcoffice.org/ (28.4.2008). - Native Americans and the Environment, http://www.cnie.org/NAE/cases/makah/index.html (28.4.2008). - Greenpeace, http://www.greenpeace.org/international/ (28.4.2008).
Internetni / knjižni kotichek za učitelje	<ul style="list-style-type: none"> - Justin, Janez; Sardoč, Mitja & Klemenčič, Eva (2008). <i>Učenje in izobraževanje za demokratično državljanstvo: zbirka gradiv – zgoščenka</i>. Ljubljana: Pedagoški inštitut. - Lov na kite v plemenu Maka. V: Rui Gomes (koordinator), <i>Kompas: priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah</i>, str. 139-146. Ljubljana: DZS. - High North Alliance, http://www.highnorth.no/default.asp (28.4.2008). - The Sea Shepherd International, http://www.seashepherd.org/ (28.4.2008). - International Whaling Commission, http://www.iwcoffice.org/ (28.4.2008). - Native Americans and the Environment, http://www.cnie.org/NAE/cases/makah/index.html (28.4.2008). - Greenpeace, http://www.greenpeace.org/international/ (28.4.2008). - University of Washington Libraries, http://content.lib.washington.edu/ (28.4.2008).

Dodatni material:

Ljudstvo Maka

Ljudstvo Maka (pogosto imenovani tudi Makajci ali pleme Maka) živi v rezervatu na najbolj severozahodnem rtu polotoka Olympic v državi Washington v ZDA. Njihov rezervat trenutno obsega 27.000 hektarjev. Julija 1999 je pleme štelu 1214 registriranih članov, čeprav jih je v rezervatu živelo samo 1079. Povprečna stopnja nezaposlenosti med njimi je 51-odstotna. Prihodki skoraj 49 odstotkov vseh gospodinjstev v rezervatu so pod državno mejo revščine, in 59 odstotkov vseh bivanjskih prostorov pripadnikov plemena je označenih kot podstandardni. Kljub tem slabim podatkom so člani plemena Maka še zmeraj tesno povezani s svojim tradicionalnim izročilom. Veliko članov plemena, ki konča šolanje in diplomira, se vrne v rezervat, kjer delajo v dobrobit plemena v lokalni zdravstveni ambulanti ali javni šoli.

Vir: University of Washington Libraries, <http://content.lib.washington.edu/> (28.4.2008).

Nekaj dodatnih informacij o človekovih pravicah, kulturi in okolju

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah v svojem 1. členu pravi:

Vsi narodi imajo pravico do samoodločbe. S to pravico si svobodno določajo svoj politični status in svobodno zagotavljajo svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj. Da bi dosegli svoje cilje, vsi narodi svobodno razpolagajo s svojimi naravnimi bogastvi in viri, kar pa ne sme biti v škodo obveznostim, ki izvirajo iz mednarodnega ekonomskega sodelovanja, temelječega na načelu vzajemne koristi in na mednarodnem pravu. Noben narod ne sme biti v nobenem primeru prikrajšan za svoja lastna sredstva za obstoj.

15. člen:

Države pogodbenice tega pakta priznavajo vsakomur pravico: udeleževati se kulturnega življenja; uživati dosežke znanstvenega napredka in njegove rezultate.

V preambuli Dunajske deklaracije iz leta 1993 je zapisano, da so »vse človekove pravice univerzalne, nedeljive in medsebojno povezane. Mednarodna skupnost mora upoštevati človekove pravice globalno na

pošten in enoten način, na enakih osnovah in z enakimi poudarki ... z upoštevanjem narodnih in regionalnih posebnosti ter različnih zgodovinskih, kulturnih in verskih vplivov.«

Leta 1981 se je IWC odločil aboriginom dovoliti trajnostni kitolov. Konvencija ZN o zakonodaji pomorskih držav pa pravi, da je »splošni princip optimalna trajnostna uporaba obnovljivih morskih virov«.

Leta 1982 je bil razglašen moratorij na lov ogroženih sivih kitov. Do leta 1994 se je njihovo število povzpelo na ocenjenih 21.000 in skladno s tem je bila ta vrsta kita umaknjena s seznama ogroženih vrst v ZDA.

Argumenti plemena Maka

1. »Čeprav je minilo že 70 let, odkar je bil ulovljen poslednji kit, so ceremonije, rituali, pesmi in zgodbe o lovu na kite še zmeraj živi in se prenašajo iz roda v rod. Na tem lovu je temeljila celotna družbena struktura našega plemena. Čeprav se danes Indijanci iz plemena Maka preživljajo z ribolovom in lovijo predvsem polenovke in pacifiške sabljarice, ki jih nato prodajajo lokalnim ribiškim tovarnam, je med njimi še zmeraj ohranjen prastar sistem delitve ulova med člani družine in prijatelji.«

2. »Število kitov v morjih se je zmanjšalo zaradi industrijskega načina lova, ki so ga izvajali Evropejci in Američani. Ko se je vlada ZDA končno odločila in sprejela zaščitne ukrepe, so bili tudi člani plemena Maka prisiljeni prenehati loviti kite. Sedaj je število kitov spet tolikšno kot v najboljših letih. Našteli so jih kar 21.000, kar je njihova zgodovinska zgornja meja na tem območju, in lani so bili umaknjeni s seznama zaščitenih živali.«

3. »Naša mladina zmeraj bolj spoštuje in ceni svoje korenine in ponosni so na lastno kulturno ter zgodovinsko identiteto. Imajo namreč privilegij, da so del kulture z zelo dolgo tradicijo, kar ima le malo mladih v Združenih državah.«

4. »Sivih kitov ne nameravamo loviti zaradi komercialnih namenov ... čeprav krožijo govorice, da jih bomo prodajali Japoncem. Naš namen je lov na kite iz ceremonialnih in preživetvenih razlogov. Prosimo za dovoljenje za ulov do pet kitov letno, vendar ni rečeno, da bomo ulovili vseh pet. Želimo imeti aktivno vlogo pri ohranjanju te vrste in zagotoviti, da ta živalska vrsta nikoli več ne bo na seznamu ogroženih ... Naše pleme je tisto, ki najboljše ve, kako pomembna je ohranitev in omejitev letine ... to je tudi sestavni del naših vrednot.«

5. »Člani plemena Maka lovijo z manjšimi priobalnimi ladjami. Zaenkrat še nismo sprejeli nobene odločitve, na kakšen način se bo izvajal lov na kite glede na tehnologijo. Možnost je, da se bomo odločili za uporabo starih, ročnih harpun ali pa za posodobljene 11 oblike z razstrelivom na konici, kot jih uporabljajo na Aljaski pri lovu na kite glavače.«

Argumenti Zveze za visoki sever (High North Alliance)

Zveza za visoki sever (High North Alliance) je krovna organizacija, ki predstavlja kitolovce in lovce na tujlne iz Kanade, z Grenlandije, Ferskega otočja, Islandije in Norveškega kakor tudi veliko število lokalnih skupnosti. Organizacija deluje z namenom ohranjanja in zagotavljanja prihodnosti obalnim kulturam ter trajnostne uporabe virov morskih sesalcev.

1. »Pleme Maka lovi kite že več kot 2000 let in tako je bilo tudi do prihoda belih imperialistov, ki so jim bili kitovo olje in drugi deli kita tako zelo pomembni. In nato so uničili zaloge in Makajci niso več mogli nadaljevati svoje tradicije. Pleme Maka je zelo potrpežljivo čakalo, da so se zaloge kitov spet obnovile, in to se je danes zgodilo. Toda sedaj so si belci premislili. Nenadoma želijo prepovedati vsakršno uporabo teh virov.«

2. »Različne kulture se ne bodo mogle nikoli dogovoriti, katere živali so nekaj posebnega in katere so najboljše za na krožnik. Na severu Norveške imajo ljudje zelo poseben odnos do severnih gosi, trgovci na

Danskem pa prsi teh gosi ponujajo kot specialiteto. Torej se moramo ob trditvi 'kiti so drugačni' vprašati tudi: 'Drugačni, toda za koga?«

3. »Lov na kite kakor tudi lov na tjulnje je dovoljen tako dolgo, dokler ga izvajajo samo staroselci in dokler je nekomercialne narave. Dovoljen je samo 'tradicionalni' lov, in zelo očitno so tujci tisti, ki nam predpisujejo, kaj je 'tradicionalno'. Povezovanje lova na kite in tjulnje z nekomercialnim načinom proizvodnje je zanikanje očitne pravice naroda, da se odloča o svoji lastni bodočnosti. Vemo, da nobena kultura ni statična, namen politike tistih, ki nasprotujejo lovu na kite, pa je 'zamrzniti' stanje in spremeniti razvijajočo se kulturo v statični muzejski predmet. Komercializacija na tem področju je očitno nekaj slabega sama po sebi, tako vsaj očitno menijo države, ki sestavljajo Mednarodni odbor za lov na kite. Ironično je, da prav te iste države običajno zelo močno zagovarjajo svobodno trgovino. In vendar bodo tako nekaterim ljudem vrata na svetovni trg zaprta. In če si želijo postati del svetovne ekonomije, naj bo to njihova odločitev in ne odločitev tujcev!«

4. »Trenutni moratorij za lov na kite, ali politiko 'roke proč od kitov', je težko razumno zagovarjati, saj obstajajo neštivilne oblike kmetovanja, ribolova in gozdarstva, ki so zelo očitno netrajnostne, pa ni zanje nikakršne kompletne prepovedi.«

5. Poročilo o stanju morskih sesalcev Sveta Evrope z dne 12. 6. 1993 pravi, da so »morski sesalci del živih virov oceanskega ekosistema. Biti morajo zaščiteni v primeru ogroženosti, in lov nanje je lahko dovoljen le takrat, ko njihovo število to dopušča. Lov je lahko dovoljen tudi zaradi preprečevanja eventualne prenaseljenosti in ogrožanja stabilnosti v morskem ekosistemu.«

6. »Lov na kite je dober primer, kako lahko mednarodno sodelovanje spremeni čezmerno izkoriščanje virov v njihovo trajnostno uporabo. Tovrstno sodelovanje še ni popolno, vendar vidimo, da lahko dosega rezultate.«

Argumenti organizacije Morski pastirji in Društva za ohranitev kitov in delfinov

Morski pastirji (The Sea Shepherd International) je neprofitna nevladna organizacija, ki se ukvarja z raziskovanjem in dokumentiranjem kršitev mednarodnih zakonov, odredb in sporazumov, ki ščitijo morskno floro in favno. Društvo za ohranitev kitov in delfinov (Whale and Dolphin Conservation Society — WDCCS) je najaktivnejša svetovna dobrodelna organizacija, ki se posveča ohranjanju in dobrobiti vseh kitov, delfinov in pliskavic.

1. »Resnični razlog, zakaj bi pleme Maka spet rado lovilo kite, je ta, da dobro vedo, da Japonci plačujejo tudi do 80 US\$ za kilogram mesa sivega kita in bi jim vsak od ulovljenih kitov tako prinesel okoli milijon dolarjev čistega dobička. In to ne velja samo za teh pet kitov, kolikor pravijo, da bi jih radi ubili letno. Odločitev bo imela širše posledice za tisoče kitov v oceanu, saj Norveška, Japonska in drugi narodi, ki si želijo ponovne uvedbe lova na kite, na primer Rusija ali Islandija, zelo pozorno spremljajo naš sestanek. Če bo pleme Maka dobilo zeleno luč, bo to omajalo integriteto ZDA v mednarodnem gibanju za ohranitev morja,« je rekel kapitan Paul Watson iz Sea Shepherd Society.

2. »Giblujemo se po zelo tankem ledu, ko poskušamo na eni strani spoštovati zgodovinsko pravico narodov do nadaljevanja tradicionalnega pridobivanja potrebne hrane in na drugi strani zaščititi naravo in kite ... (ter) poskušamo razumeti spreminjajoči se svet domorodcev. Če navedem samo en primer: leta 1995 je bilo veliko kritike izrečene na račun ruskega lova na sive kite, ko se je ugotovilo, da domorodci mesa ulovljenih kitov sploh ne jedo, marveč ga uporabljajo za krmo za lisice, ki jih na farmah množično vzgajajo za prodajo krzna.«

3. »Eskimi s skrajnega polarnega severa Aljaske so danes ekonomsko zelo drugačni od svojih prednikov, ki so kite lovili pred sto leti. Črpanje nafte je prineslo s seboj onesnaževanje, nemir in množico novih naseljencev. Prineslo pa je tudi velike količine denarja lokalnemu prebivalstvu. Tudi povprečnemu opazovalcu se bo zdelo čudno, če poskusimo lov iz modernih motornih sani ali helikopterjev označiti kot tradicijo domorodcev.«

4. »Medtem ko Mednarodni odbor za lov na kite razpravlja o ponovni uvedbi komercialnega lova na kite, stotine kitov in njihovih manjših sorodnikov delfinov ter pliskavic vsako leto praktično neopazno umira zaradi lova domorodcev.«

5. »V smislu ohranjanja divjega naravnega življenja zahteva princip previdnosti, da moramo, kadar ne vemo, kakšen bo učinek neke dejavnosti na ohranitev ogrožene vrste, upoštevati predvsem dobrobit vrste in ne smemo dovoliti nikakršnih dejavnosti, dokler ne bo dokazano, da ne bodo povzročile nepopravljive škode ali izumrtja vrste.«

Greenpeace

Člani Greenpeacea se po vsem svetu s kampanjami bojujejo za svojo vizijo doseganja trajnostnega sveta.

1. »Lahko ga predstavljate kakor koli želite — še vedno je lov na kite umor, in moriti ni prav. Resda kiti niso ljudje, toda ali ste popolnoma prepričani, da so zato manj vredni kot ljudje? Miselnost, ki odobrava pomore kitov, je zelo blizu tisti, ki ne nasprotuje niti genocidu 'manjvrednih' človeških bitij. Verjamemo, da izraz 'človekove pravice' ni šovinističen glede vrste živih bitij. Široko gledano, so tudi kiti in drugi sesalci na neki način upravičeni do svojih človekovih pravic, ali vsaj 'humanističnih pravic', izhajajočih iz temeljnih pravic, ki jih vsi štejemo za del naše humanitarne tradicije.«

2. »Greenpeace ne podpira nobenega programa lova na kite, vendar ne nasprotujemo lovu na kite iz izključno preživetvenih razlogov. Če pa bomo v takem lovu zasledili le senco komercialnega namena, potem vedite, da bomo v prvih bojnih črtah in se bomo z vsemi sredstvi uprli takemu programu.«

3. »Podpisane skupine z vsem spoštovanjem pozivamo pleme Maka, naj se odreče svoji zahtevi po ponovni uvedbi lova na kite. Pripadniki različnih kultur sveta imajo kite za svete in vsako vrsto živih bitij za suveren narod zase, ki je prav tako vreden spoštovanja in zaščite. Sivi kiti vsako leto preplavajo ogromne razdalje in osrečujejo tisoče opazovalcev. Po teritorialnih vodah plemena Maka potujejo le kratek čas. Menimo, da bi bilo treba zaradi narave, ki se uničuje, pomembne duhovne tradicije upoštevati na celotnem planetu.« (Skupna izjava Action for Animals, Action for Animals Network in drugih organizacij.)

4. »Bil sem popolnoma šokiran, ko sem slišal, da se razmišlja o ponovnem lovu na sive kite — ali na katere koli kite ...« je izjavil predstavnik ZDA Jack Metcalf. »Kot smo ugotovili, omenjeno pleme zahteva dovoljenje za ulov petih sivih kitov, in če jim bo to odobreno, bo tudi veliko drugih plemen v Kanadi in Aljaski takoj reklo: »No, če jih lahko lovijo oni, potem jih lahko tudi mi.« Menim, da ljudje v Ameriki, ki so še posebej navezani na kite, še niso pripravljani na tako 'žetev' med temi živalmi.«

5. »Kiti so še zmeraj ogrožena vrsta, in to kljub moratoriju na lov za kite, ki ga je kitolovicem vsilila mednarodna skupnost leta 1986. Učinkovita metoda za nadaljnjo zaščito populacije kitov bi bila razglasitev zatočišč — območij, kjer bi bil lov na kite trajno prepovedan.«

6. »Izredno težko je natančno določiti število kitov neke vrste. Velikost populacije se določa z odstopanji tudi do +/- 50 odstotkov. Ker pa se število populacije kitov spreminja zelo počasi, je po izsledkih le nekajletnega opazovanja nemogoče reči, ali število trenutno narašča ali pada. Vsekakor ni nobenega dvoma, da komercialni lov na kite število teh zmanjšuje.«

KOŠ

Opomba	